

Karşılaştırmalı Siyaset Biliminde Araştırma Yöntemleri: Comparative Political Studies Dergisinin Analizi (1990-2020)*

AYLİN AYDIN-ÇAKIR, DUYGU MERVE UYSAL

GİRİŞ

20. yüzyılın başından bu yana karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında ortaya konan çalışmalara baktığımızda hem incelenen konular hem de kullanılan araştırma yöntemleri açısından alanın, yıllar içinde önemli değişimler geçirdiğini görüyoruz. Örneğin, 20. yüzyılın ilk yarısında kurumsalcılık (*institutionalism*) temel yaklaşım olarak benimsendi. Bu dönemde ortaya konan araştırmaların çoğu yasama, yürütme ve yargı gibi siyasal kurumların görev ve yetkilerini açıklamaya çalışmakta ve bunu yasal dokümanların analizi üzerinden yapmaktaydı. Çalışmaların çoğu, Amerika Birleşik Devletleri ve Batı Avrupa ülkeleri ile sınırlıydı. 1960'lı yıllarda ise bireylerin davranış ve tutumlarının ilgi odağı hâline gelmesiyle birlikte, siyaset biliminde davranışçılık (*behavioralism*) yaklaşımı etkili olmaya başladı. Anket yöntemi gibi görgül yöntemlerin kullanımını baskın hâle geldi ve istatistiksel analizlerin artmasıyla birlikte çok ülke karşılaştırmaları yaygınlaşmaya başladı. 1970 ve 1980'li yıllarda ise yeni kurumsalcılık (*new institutionalism*) ile birlikte yine siyasal kurumlar ön plana çıktı. Ancak bu sefer çok ülke karşılaştırmalarından ziyade birkaç ülke karşılaştırmasına dayanan çalışmaların sayısı artmaya başladı.

20. yüzyılda karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında gerçekleşen bu değişime karşılık son otuz yılda alanın yöntemsel açıdan nasıl bir değişim geçirdiği tam olarak bilinmemektedir. Bu bağlamda, Munck ve Snyder'ın (2007) alandaki gidişatı incelemek amacıyla yürüttükleri çalışmaları, karşılaştırmalı siyaset bilimi alanındaki yöntemsel değişim tartışmaları için önemli bir

(*) Bu çalışma Aylin Aydın-Çakır'ın Sabancı Üniversitesi'nde doktora öğrencisi olduğu 2009 yılında Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu'ndan aldığı Karşılaştırmalı Yöntemler dersi için yapmış olduğu araştırmanın genişletilmiş hâlidir. Bu vesileyle Karşılaştırmalı Siyaset Biliminde incelenen konuların yanı sıra kullanılan yöntemlerin de ne kadar önemli olduğunu bizlere inceliklerle anlatan, bu yöntemlerin nasıl ve ne zaman kullanılması gerektiği konusunda bizlere yol gösteren Ersin Hocamıza şükranlarımızı sunarız.

zemin oluşturmaktadır. Çalışmalarında, Munck ve Snyder (2007) karşılaştırmalı siyaset bilimi alanının önde gelen üç dergisinde (*Comparative Political Studies*, *Comparative Politics* ve *World Politics*) 1989-2004 yılları arasında yayımlanan makalelerden oluşturdukları bir örnekleme toplam 319 çalışmayı incelemektedir. Araştırmacılar bu çalışmada karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında üretilen bilginin hangi konular ve temalar etrafında toplandığını (örneğin, siyasi düzen, siyasi rejimler, sosyal aktörler, demokrasi ve devlet kurumları, ekonomi ve ulus ötesi başlıkları gibi), teori üretme, ampirik analiz ya da betimsel çalışma yapma açılarından makalelerin temel amaçlarını, yöntemsel farklılıklarını (nicel, nitel ve formal yöntemler) ve veri toplama yollarını değerlendirmektedir. Biz bu çalışmada, Munck ve Snyder'ın (2007) odaklandığı zaman dilimini günümüze kadar genişleterek, çalışmalarda ele alınan konu ve temel başlıklardan ziyade, kullanılan karşılaştırmalı yöntemlerin ve araştırma desenlerinin detaylı bir incelemesini yapmayı hedefliyoruz. Bir başka deyişle, bu çalışmadaki amacımız, karşılaştırmalı siyaset bilimi alanının en önde gelen dergilerinden olan Karşılaştırmalı Siyasal Çalışmalar (*Comparative Political Studies*, CPS) dergisinde 1990-2020 yılları arasında yayınlanan makaleleri yöntemsel açıdan analiz ederek, alanda kullanılan araştırma yöntemlerinin yıllar içinde nasıl bir değişim geçirdiğini ortaya koymaktır. Karşılaştırmalı siyaset bilimi alanındaki yöntemsel değişim ve dönüşümleri yıllara göre incelemenin, araştırma yöntem ve kuramların rolüne ilişkin süregelen tartışmalara katkı sağlayacağını düşünmekteyiz. Bu çalışmamız karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında yayınlanan diğer bilimsel dergileri ve kitapları içermediği için, alandan sadece bir kesit sunsa da CPS dergisi alanın en iyi araştırmalarının yayımlandığı dergilerden biri olduğu için alanın standartlarının belirlendiği bir yer olarak tanımlanabilir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, karşılaştırmalı yöntemler tanıtılacak ve tek vaka çalışması, birkaç ülke karşılaştırması ve çok ülke karşılaştırmalarının temel özellikleri örnekler üzerinden ele alınacaktır. Makalemizin üçüncü bölümünde, örneklemin nasıl oluşturulduğu ve örnekleme dâhil edilen her çalışmanın hangi kriterler doğrultusunda nasıl kodlandığı açıklanacaktır. Çalışmanın dördüncü bölümünde, kodladığımız veri setinin analizi sonucu elde ettiğimiz bulgular sunulacak ve değerlendirilecektir. Sonuç kısmında ise, alanın temel zayıflıkları ve gelecekte yapılabilecek çalışmalar üzerine tavsiyelerde bulunulacaktır.

Karşılaştırmalı Yöntemler

Bilimsel çalışmaların en önemli kriterlerinden biri, ortaya konan hipotezlerin test edilmesidir. Doğa bilimlerinde, bu test genellikle deney yoluyla yapılır. Araştırılan değişkenin etkisini ölçebilmek için olası diğer etkileri izole etmek ve bu sayede belirli değişkenlerin kontrol edilebileceği koşullar sağlanmaya çalışılmaktadır. Karşılaştırmalı siyaset biliminde de ortaya konan hipotezlerin test edilmesinde deneysel yöntem kullanılsa da “test” genellikle karşılaştırmalı analiz veya karşılaştırmalı yöntem yoluyla dolaylı olarak yapılmaktadır. 1970’li yıllarda karşılaştırmalı yöntemlerin tanımı ve kapsamı üzerine başlayan tartışma, karşılaştırmalı yöntem olan ilginin artmasına yol açtı. 1970 yılında, Przeworski ve Teune, “...tek bir ülkedeki yerel topluluklardan

örneklenen yerel liderler üzerine yapılan bir araştırma, karşılaştırmalı bir çalışmadır...” (1970, s. 37) derken, Sartori (1970, s. 1037), tek vaka çalışmalarının teori test etmek için kullanılmayacağı için karşılaştırmalı yöntem olarak ele alınamayacağını iddia etmiştir. Bir yıl sonra Lijphart (1971, s. 689), karşılaştırmalı yöntemde birkaç vaka karşılaştırıldığı için, bu yöntemin tek vaka analizinden veya çok fazla vakanın analiz edildiği nicel yöntemlerden farklı olduğunu ileri sürmüştü. Diğer yandan, Holt ve Turner (1973, s. 20) “ilke olarak karşılaştırmalı kültürler arası araştırma ile tek bir toplumda yürütülen araştırma arasında hiçbir fark olmadığını” savunarak tartışmaya başka bir boyut getirmiştir.

Bütün bu tartışmalardan yirmi yıl sonra, Collier (1993), iki veya daha fazla vakanın karşılaştırılmasını “karşılaştırmalı yöntem” olarak tanımlasa da vaka çalışmalarındaki yöntemsel gelişmelerin (örn. süreç takibi yöntemi) tek vaka çalışmaları ve karşılaştırmalı yöntem arasındaki ayrımı bulanıklaştırmaya başladığını belirtmiştir. Örneğin Goertz ve Mahoney (2012) “vaka”yı gözlem birimi veya analiz birimi olarak değil, belirli bir sonuç üreten somut tarihsel olayların sıralanması olarak yeniden kavramsallaştırmıştır. Böylece örneğin tek ülke araştırması, basitçe, yalnızca bir ülkeden ampirik verileri kullanan bir çalışma anlamına gelse de tek ülke araştırmaları ülke düzeyinde tek vaka çalışmaları olabileceği gibi alt-ulusal, kurumsal veya bireysel verileri kullanan yüksek sayıda gözlem içeren nicel araştırmalar da olabilir. Tek ülke araştırmasını karşılaştırmalı siyaset alanı için ilginç yapan şey, tek bir ülkenin yoğun bir şekilde incelenmesinin karşılaştırmalı sonuçlarının genel teorik anlayışlar sağlayabilmesidir (Pepinsky, 2021). Bütün bunlardan dolayı bu çalışmada, iki veya daha fazla ülkenin karşılaştırması olarak kabul gören geleneksel “karşılaştırmalı yöntem” kavramı yerine, tek ülke içindeki karşılaştırmaları da içeren, daha kapsayıcı bir “karşılaştırmalı yöntem” kavramı kullanılmaktadır. Tek bir ülkeye odaklanmasına rağmen karşılaştırmalı bir yaklaşıma sahip olan tüm çalışmaları analizimize dâhil edebilmek adına, karşılaştırmalı yöntemler tek vaka analizi, birkaç vaka analizi ve çok sayıda vaka analizi olarak üç grup altında incelenecektir.

Tek Vaka Çalışması

Bazı siyaset bilimciler, vaka çalışmalarının geçerli genellemeler oluşturmak ve kurulmuş bir hipotezi test etmek için kullanılmayacağını bu yüzden karşılaştırmalı bir yöntem olarak ele alınamayacağını belirtmektedir (Sartori, 1970). Ancak tekli vaka çalışmaları, genel önermelerin ve teorilerin oluşturulmasına önemli bir katkı sağladıkları ve bu teoriler başka vakalara da uyarlanabilecekleri için karşılaştırmalı yöntem olarak değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle, örneğin tek bir ülkeye odaklanarak yapılan çalışma, başka ülkelere uygulanabilir kavramları kullanıyor veya geliştiriyorsa ve daha büyük çıkarımlar yapıyorsa karşılaştırmalı bir yöntem olarak kabul edilebilir. Bu çalışmaların en önemli avantajı, tarihsel olayları ve süreçleri ayrıntılarıyla anlatarak, bir durumu içinde bulunduğu siyasi, sosyal veya ekonomik bağlamın etkisini oldukça detaylı bir biçimde ortaya koymasındır. Bu nedenle özellikle teori üretmek, sebep sonuç ilişkisi ortaya koymak veya anormal durumları anlamak için çok uygun yöntemlerdir. Tek vaka

çalışmalarının en önemli dezavantajı ise, genellenebilirlik açısından elverişli bir yöntem olmamasıdır. Bir vaka çalışmasından elde edilen bulguların başka bir durum ve vakaya genellenebilmesi oldukça sorunludur.

Vaka çalışmalarının en başarılı gruplamasını yapan Lijphart (1971, s. 679), tek vaka çalışmalarını teorik olmayan, sapkın, teori üreten ve teoriyi doğrulayan vaka çalışmaları olmak üzere vaka araştırmalarını dört grup altında kategorize etmiştir. Teorik çerçevesi olmayan, yorumlayıcı, büyük ölçüde betimleyici ve analitik bir amacı olan tek vaka çalışmaları “teorik olmayan” vaka çalışması (*a theoretical case study*) olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmaların teori üretmek veya teori test etmek gibi bir amacı olmadığı için karşılaştırmalı yöntem kapsamında değerlendirilmesi sorunludur.

Yerleşik genellemelerden saptığı bilinen ve sonuçları mevcut teoriler tarafından açıklanamayan vakalar “sapkın vaka çalışması” (*deviant case*) olarak ele alınmaktadır. Bu stratejiyi benimseyen araştırmacılar genellikle vakanın kendisi veya teori oluşturmayı veya daha önce dikkate alınmayan bir etkiyi ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmalar, mevcut teorileri zayıflatılabilir veya yeni kavramların geliştirilmesinde kullanılabilir. Sapkın demek anormallığı ima etmektir. Sapkın durum yöntemi, bazı genel durumlar arası ilişkilere atıfta bulunarak şaşırtıcı bir değer gösteren durumları seçer. Bu yöntemi kullanan araştırmacılar, sapkın durum içindeki nedensel süreçlerin, diğer (sapkın) durumlar için geçerli olan bazı nedensel faktörleri örnekleyeceği beklentisine sahip olabilirler. Araştırmacı, deterministik bir önermeyi çürütmekle ilgileniyorsa da sapkın vaka analizini kullanmak elverişli yöntemlerden biri olacaktır. Örneğin McMillan (2008) çalışmasında modernleşme teorisinin Hindistan’ın demokratikleşme sürecini açıklayamadığını belirterek, Hindistan üzerine yaptığı vaka çalışmasında demokratikleşme sürecinde, Hindistan bağımsızlık hareketinin ve sömürge döneminde İngilizlerin kurmuş oldukları bürokratik ve temsil sisteminin etkin olduğunu savunmaktadır.

Teori oluşturma amacı güden tek vaka çalışmaları ise “teori üreten vaka çalışması” (*theory generating case study*) olarak adlandırılmaktadır. Bu yönteme örnek olarak Guillermo O’Donnell’in Arjantin (1966-1973) üzerine yaptığı vaka çalışmasını gösterebiliriz. O’Donnell (1988) endüstrileşmenin ve modernleşmenin her zaman demokrasiye yol açmayabileceğini, ithal ikameci politikalar sonucu modernleşmenin otoriterleşmeye yol açabileceğini savunarak “bürokratik-otoriterizm” teorisini ortaya koymuştur.

Genel bir önermeyi test etme amacı taşıyan vaka çalışmaları ise “teori doğrulayıcı vaka çalışması” (*theory confirming case study*) olarak adlandırılmaktadır. Bu yönteme O’Donnell’in bürokratik-otoriterizm teorisini farklı vakalara uyarlayan çalışmaları örnek olarak gösterebiliriz. Örneğin Ma (1999), Şile’deki 1973 askeri darbesini açıklamak için bu teoriyi kullanmış ve Pinoşe askeri rejiminin ithal ikameci politikaların bir sonucu olduğunu savunmuştur.

Birkaç Vaka Karşılaştırması

Literatüre baktığımız zaman, “karşılaştırmalı yöntemlerin” bazı sosyal bilimciler tarafından az

sayıda vakanın istatistiksel olmayan yöntemlerle karşılaştırmalı analizi olarak tanımlandığını görürüz (Lijphart, 1975; George ve Bennett, 2005). Lijphart'a (1975) göre vakaların karşılaştırılabilir olması gerekmektedir ve bu durum George ve Bennett (2005) tarafından da "kontrollü karşılaştırma" olarak tanımlanmaktadır. En benzer sistem tasarımı (EBST) olarak bilinen bu yöntemde, araştırmacı mümkün olduğunca benzer olan birkaç vakayı karşılaştırmaktadır. Uygulamada coğrafi ve kültürel olarak birbirine benzer ülkeler seçen araştırmacılar olası pek çok faktörü kontrol etmeyi hedeflemektedir (Anckar, 2008). Benzerlik içinde farklılık aranarak, gözlemlenen varyasyonun sebebi bu farklılıklardan bir veya birkaçı olabilir. Bu çalışmalarda sistemler arası benzerlikler kontrol değişkenleri olarak ele alınıp sabit tutulurken, sistemler arası farklılıklar bağımsız değişken olarak ele alınır ve farklılığa yol açan değişken olarak belirtilir.

En benzer sistem tasarımı eleştiren Przeworski ve Teune (1970, s. 28), benzer ülkeler arasındaki farklılıkların bağımlı değişkendir farklılıkları açıklamak için yeterli olmayabileceğini savunur. Bunun yerine, seçilen vakalar arasındaki farklılığı en üst düzeye çıkaran "en farklı sistem tasarımı" nı (EFST) önermektedirler. Bu yöntemle araştırmacı, mümkün olduğunca farklı vakalar seçer, böylece aynı sonucu oluşturan durumlar arasındaki temel benzerlikleri arar veya incelenen değişkenler arasındaki benzer ilişkiyi ortaya çıkarır (Przeworski ve Teune, 1970, s. 39). Başka bir deyişle, EFST'de araştırmacı farklılık içinde benzerlik arayarak seçilen vakalarda tüm farklılıklara rağmen aynı olgunun gözlemlenmesini vakalar arasındaki bu benzerlikle açıklamaktadır.

EBST kullanan en klasik örneklerden biri Barrington Moore'un (1966) "*Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri*" adlı çalışmasıdır. Bu kitapta Moore, tarım toplumundan endüstri toplumuna geçişte farklı yolların mümkün olduğunu savunmakta ve bu farklı modernleşme süreçlerinin farklı siyasi rejimlere yol açtığını göstermektedir. Moore (1966), açıkça EBST kullandığını söylemese de incelediği Fransa ve Almanya örnekleri üzerinden, birbirine benzer iki ülkeden birinde modernleşme sürecinin parlamenter demokrasiye yol açarken diğerinde neden faşist rejimle sonuçlandığını anlatmaktadır. Fransa'da güçlü bir burjuvazi sınıfının varlığı Almanya'da ise güçlü bir burjuvazi sınıfının olmayışını temel sebep olarak göstermektedir ve "burjuvazi olmadan demokrasi olmaz" teorisini ileri sürmektedir.

Yakın dönemde yapılmış ve EBST'ye örnek olarak gösterebileceğimiz başka çalışmalar ise otoriter rejimden demokratik rejime geçişi Arap Baharı üzerinden inceleyen araştırmalardır. Pek çok siyaset bilimci Mısır ve Tunus'u karşılaştırmış ve neden demokratikleşme hareketinin Mısır'da başarısızlıkla sonuçlanırken Tunus'ta başarıya ulaştığını sorgulamıştır. Bu bağlamda Mısır ve Tunus coğrafi, sosyal, ekonomik faktörler gibi birbirine pek çok açıdan benzer iki ülke olmasına rağmen, birinin otoriter rejimden demokratik rejime geçmeyi başarırken diğerinin neden bunu başaramadığını anlamak için araştırmacılar benzerlikler içinde farklılıklar aramıştır. Örneğin, Stepan ve Linz (2013), Tunus'ta Mısır'dakinden farklı olarak güçlü ve aktif bir sivil toplumun olduğunu, İslamcı ve laik gruplar arasında belli konularda mutabakat sağlanıp beraber hareket edilebildiğini vurgulamış ve bu farklılıkların, vakalar arasındaki benzerliklere rağmen, demokratikleşme açısından farklı sonuçlar doğurduğunu savunmuşlardır. Dolayısıyla bu çalışma en benzer sistem tasarımına uygun bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

EFST yöntemini kullanan en klasik örneklerden biri Theda Skocpol (1979)'un “*Devletler ve Sosyal Devrimler*” adlı çalışmasıdır. Devrimlerin nedenlerini anlamaya çalışan Skocpol (1979) çalışmasında Fransız Devrimi, Rus Devrimi ve Çin Kültür Devrimini karşılaştırmalı olarak analiz etmektedir. Bu üç devrim tarihsel, coğrafi ve toplumsal açıdan önemli farklılıklar taşımaktadır. Peki tüm bu farklılıklara rağmen, her üç vakada da toplumsal ve siyasi yapıyı kökünden değiştiren devrimlerin ortaya çıkma sebebi nedir? Bunun cevabını bulabilmek için Skocpol (1979), farklılıklar içinde benzerlikleri aramakta ve iki sebep bulmaktadır. Her üç vakada da uluslararası faktörlerin kışkırttığı bir “devlet krizinin” oluştuğunu ve yine her üç vakada bir sınıf çatışması yaşandığını gözlemleyen Skocpol (1979), bu iki faktörü toplumsal devrimlerin temel sebebi olarak ortaya koymaktadır.

En farklı sistem tasarımı kullanan çalışmalara yakın bir örnek olarak ise Hill (2010)'in Bosna ve Afganistan'da ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı'nın (USAID) yürüttüğü yardım çalışmalarının karşılaştırılması gösterilebilir. Çalışmada, Bosna ve Afganistan'daki iç savaşların ardından tüm dış yardımlara rağmen liberal demokrasinin kurumsallaşamamanın sebebi olarak USAID'in uyguladığı yanlış stratejiler gösterilmektedir. Hill (2010), her iki vakada da USAID'in sadece demokratik kurumların kurulmasına odaklandığı, demokratik norm ve değerlerin toplum içinde yaygınlaştırılması için hiçbir şey yapılmadığı ve bunun sonucunda her iki ülkede de demokratikleşme çabalarının başarısızlıkla sonuçlandığını savunmaktadır. Kısacası, birbirinden çok farklı iki vakada da liberal demokrasinin kurumsallaşamaması benzer bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır ve bunun sebebi de uluslararası aktörlerin takip ettiği benzer demokratikleşme stratejileri olarak gösterilmektedir.

Sonuç olarak, birkaç vaka karşılaştırmasına dayanan yöntemler benzerlik içinde farklılık veya farklılık içinde benzerlik arayarak sebep sonuç ilişkisinin oluşturulmasında kullanılmaktadır. Bu yöntemlerde dikkat edilmesi gereken en önemli nokta şudur: Farklı vakalar arasında ortak bir nokta bulmak veya farklı vakalar arasında benzerlik bulmak sebep sonuç ilişkisinin var olduğunu savunmak için yeterli değildir. Bunu savunabilmek için sağlam bir teorik çerçevenin kurulması gerekmektedir. Ayrıca, bu yöntemlerin etkin şekilde kullanılabilmesi için araştırmanın incelenen vakaları derinlemesine bilmesi gerekmektedir. Bir başka dikkat edilmesi gereken nokta ise karşılaştırılan vakaların nasıl ve neden seçildiğinin gerekçelendirilerek açıklanmasıdır. Birkaç vaka karşılaştırmasından elde edilen sonuçların çok sayıdaki vakaya genellenememesi, bu çalışmaların en büyük dezavantajıdır.

Çoklu Vaka Karşılaştırması

Tek bir vakanın incelendiği veya birkaç vakanın karşılaştırıldığı çalışmalar, özellikle neden-sonuç ilişkisi kurmak ve teori oluşturmak için kullanılırken, çok sayıda vakanın incelendiği çalışmalar genel teorileri test etmek için kullanılmaktadır. Bu çalışmalar, değişken odaklıdır ve toplanan verileri istatistiksel yöntemle analiz eden çalışmalardır. Özellikle 1980'lerden sonra Dünya Değerler Araştırması, Özgürlükler Evi (*Freedom House*), Polity IV, V-Dem gibi kuruluşların

yayınladıkları verileri kullanan pek çok siyaset bilimci önceden ortaya konan teorileri çok sayıda ülke üzerinde test etme imkânı bulmuştur. Örneğin Lipset (1959)'in modernleşme teorisini çok sayıda ülke üzerinde test eden Prezworski ve Limongi (1997), ekonomik gelişmenin otoriter rejimden demokratik rejime geçişi etkilemediğini ancak demokrasinin hayatta kalma süresini etkilediğini bulmuştur. Böylece 143 ülkenin 1950-1990 yılları arasındaki demokratikleşme ve ekonomik gelişmişlik verisini kullanan araştırmacılar, klasik modernleşme teorisini çürüterek ona yeni bir boyut kazandırmışlardır.

Çoklu vaka karşılaştırmaları kapsamlı genellemeler yapmak, aykırı değerleri ve sapma durumlarını tanımlamak, teori test etmek ve teori oluşturmak için çok uygun yöntemlerdir. Bu yöntemlerin en önemli dezavantajlarından biri çalışmaların verilerle sınırlı olması ve kullanılan ölçümlerin (örneğin anket sorularının) her zaman kültürler arası farklılıkları göz önünde bulunduramamasıdır. Her ülkeye özgü olan siyasi, toplumsal veya tarihsel faktörlerin incelenen olgu üzerindeki etkilerinin tam olarak ölçülememesi ve çoğu kavramın soyut bir şekilde ve bağlamdan uzak ele alınması başka dezavantajlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Veri Seti ve Kodlama

Karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında kullanılan karşılaştırmalı yöntemlerin son otuz yıldaki değişimini ölçebilmek için *Comparative Political Studies* dergisinde 1990-2020 yılları arasında yayınlanan makalelerden rastgele bir örneklem oluşturularak ve seçilen makalelerde kullanılan yöntemleri sistematik bir biçimde kodlayarak bir veri seti hazırladık. Örneklem oluşturma formülasyonunda, öncelikle 1990 yılından başlayarak, her üç yılda bir yıl yayımlanan sayılar ele alınacak şekilde 1990, 1993, 1996, 1999, 2002, 2005, 2008, 2011, 2014, 2017 ve 2020 yılları örnekleme dâhil edilmiştir. Fakat yıllara göre CPS'deki yayınların sayısı değerlendirildiğinde, bunların yıllar içinde eşit bir şekilde dağılmadığı gözlemlenmiştir. Örneğin, 1990-2000 yılları arasında CPS yılda ortalama 5 sayı yayımlarken, 2000 yılı itibarıyla yılda 10'dan fazla sayı yayımlamaya başlamıştır. 1990'lı yıllarda daha az sayı ve dolayısıyla daha az makale yayımlanmış olması sebebiyle, 1990, 1993, 1996 ve 1999 yılları için tüm sayılar ve makaleler örnekleme dâhil edilmiştir (N = 69). 2002 yılından itibaren ise o yıl çıkan ilk sayıdan başlamak üzere her dört sayıdan birindeki tüm makaleler örnekleme dâhil edilmiştir (örneğin, 1., 5., 9. sayılardaki makaleler gibi; N = 106). Kitap incelemeleri, araştırma notları, özel sayılara giriş niteliğinde hazırlanmış ve metodoloji üzerine yazılmış makaleler örnekleme dâhil edilmezken, özel sayılara örneklem içinde yer verilmiştir. Böylece toplamda 14 sayı ve 175 makale kodlanmıştır.

Çalışmanın ilk kısmında belirttiğimiz gibi makaleler tek vaka çalışmaları, birkaç vaka karşılaştırmaları ve çoklu vaka karşılaştırmaları olarak üç grup altında kodlanmıştır. Eğer söz konusu araştırma tek bir ülke üzerine odaklanmasına rağmen iki veya daha fazla farklı kurum, süreç veya zaman dilimi karşılaştırmalı olarak analiz edildiye bu birkaç vaka karşılaştırmaları olarak kodlanmıştır. Örneğin Bolivya'daki iki siyasi partinin karşılaştırmalı incelemesi üzerinden koalisyon başarı ve başarısızlığının nedenlerini açıklamaya çalışan Anria ve Cry'nin (2017) araştırmaları, tek bir ülke kapsamında bir inceleme sunsa da iki ayrı siyasi partiyi karşılaştırmalı

olarak analiz ettiğinden birkaç vaka çalışması olarak kodlanmıştır. Yüzlerce kişilik örneklemeden oluşan anket çalışmalarına dayanan ancak tek bir ülke üzerine dayanan çalışmalar, tek vaka çalışması olarak kodlanmıştır. Örneğin, Akkerman, Mudde ve Zaslove (2014) bireylerin popülist tutumları ile siyasi parti tercihleri arasındaki ilişkiyi 600 kişilik örneklem üzerinden yaptıkları anket çalışması ile incelemektedir. Ancak bu çalışma yalnızca tek bir ülkeye, Hollanda'ya, odaklandığı için bu tek vaka çalışması olarak kodlanmıştır. Diğer yandan 10'dan fazla ülkeden elde edilen veriler ve onların karşılaştırmasına dayanan çalışmalar çoklu vaka çalışması olarak kodlanmıştır.

Teorinin tek vaka çalışmalarında nasıl bir yere sahip olduğunu anlayabilmek adına, tek vaka çalışmaları, farklı kategorilerde ele alınmıştır. Lijphart'ın (1971) gruplamasından yola çıkılarak, tek vaka çalışmaları teorik olmayan çalışmalar, teori test eden çalışmalar, teori oluşturan çalışmalar ve sapkın vaka çalışmaları olarak dört grup altında kodlanmıştır. Eğer araştırmacılar söz konusu makalede herhangi bir teorik çerçeve benimsemeden yalnızca vaka üzerinden betimsel bir inceleme sunuyorsa, teorik olmayan çalışmalar kategorisi altında değerlendirilmiştir. Eğer incelenen tek vaka çalışması, hâlihazırda var olan teorilerden üretilmiş önermelerin doğruluğunu veya yanlışlığını mevcut vaka veya gözlemler üzerinden test etmeyi amaçlıyorsa teori test eden çalışmalar altında ele alınmıştır. Öte yandan eğer söz konusu makale tek vaka çalışmasını yeni bir kuram geliştirmek amacıyla yürütmüşse bu çalışmalar teori oluşturan çalışmalar başlığı altında değerlendirilmiştir. Bir çalışma mevcut bir teorinin işaret ettiği yaygın bir argümandan tümüyle sapan bir vaka üzerine odaklanmış ise bu gibi çalışmalar sapkın vaka çalışmaları olarak kodlandı. Birkaç vaka karşılaştırmaları, en benzer sistem tasarımı (EBST) ve en farklı sistem tasarımı (EFST) olmak üzere iki grup altında kodlanmıştır.

Alanda süregelen bir başka önemli tartışma konusu ise yapılan çalışmaların hangi ülkelerden yola çıkarak bilgi ürettiği ve elde edilen bulguların hangi coğrafi bölgelere genellenebileceğine ilişkindir. Bu bağlamda, yıllar içinde yürütülen tek vaka çalışmalarının, birkaç ve çoklu vaka karşılaştırmalarının kaç ülke ve hangi bölgeler üzerinden inceleme yaptığı önem teşkil eden noktalardandır. Bu bağlamda CPS örneklemimizdeki çalışmaların analizlerine kaç ülkeyi dâhil ettikleri kodlanmıştır. Bu kodlama sonucunda beş temel grup oluşturuldu: 1 ülke, 2 ülke, 3-5 ülke, 6-10 ülke, 11 ülke ve üzerine odaklanan çalışmalar.

Ülke sayılarının yanı sıra incelenen ülkeler buldukları coğrafi bölge açısından da kodlanmıştır. Böylece, karşılaştırmalı siyaset biliminde dünyadaki hangi bölgelerin daha çok çalışıldığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda çalışılan ülkeler, Batı Avrupa, Doğu Avrupa, Güney Amerika, Kuzey Amerika, Ortadoğu ve Kuzey Afrika, Sahra Altı Afrika, Güneydoğu Asya, Güney Asya, Rusya, Doğu Asya, Okyanusya olmak üzere 11 kategori altında kodlanmıştır. Farklı bölgelerden seçilen çok ülke karşılaştırmasına dayanan çalışmalar ise "küresel" olarak değerlendirilmiştir.

Son olarak örnekleme dâhil edilen çalışmalar, kullanılan araştırma yöntemleri açısından da incelenmiştir. Karşılaştırmalı siyaset bilimi alanındaki araştırmacılar ortaya koydukları

araştırma sorusu üzerinde çalışırken, veri toplamak ve toplanan verileri analiz etmek için genel olarak nitel, nicel veya karma yöntem kullanmaktadır. Alan araştırması, gözlem, mülakat, odak grup çalışması gibi yöntemler nitel veri toplama yöntemlerindedir. Bazı çalışmalarda ise araştırmacılar, gazete, ders kitabı, antlaşma, anayasa, kanun, siyasi parti manifestosu gibi yazılı metinleri anlamlandırmak için içerik çözümleme, söylem analizi veya metin çözümleme gibi nitel veri analiz yöntemlerinden birini kullanmaktadır. Bunların yanı sıra ayrıntılı betimleme, karşı-olgusal analiz, az sayıda vaka incelemesi ve karşılaştırması, süreç izleme (*process tracing*) gibi yöntemler de nitel araştırma yöntemleri olarak kodlanmıştır.

Diğer yandan araştırmacılar anket veya deney gibi nicel yöntemlerle veri toplayabilmekte veya mevcut geniş veri setlerini istatistiksel yöntemlerle analiz edebilmektedir. Böylece bir olguya etki eden değişkenleri ölçmek ve değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklamak için geniş örneklemeden elde edilen verilerin istatistiksel yöntemlerle analizi nicel yöntem olarak kodlanmıştır. Bir araştırmacı aynı araştırma sorusu kapsamında hem nitel hem nicel veri toplama veya analiz yöntemlerini kullanarak, karma yöntemden faydalanabilmektedir. Karma yöntemde amaç ikinci bir yöntem kullanarak araştırılan olguyu/olayı daha iyi anlamak, açıklamak veya bir önceki yöntemle elde edilen bulguları test etmektir (Aydın-Çakır ve Türkeş-Kılıç, 2021). Veri seti oluşturulurken birkaç vaka karşılaştırmalarının hemen hepsinin nitel araştırma yöntemlerini kullandığı ve birkaç çalışmanın ağırlıklı olarak nitel yöntemlerden faydalanmakla birlikte nicel ve nitel desenlerin bir arada kullanıldığı karma bir dizayna sahip olduğu gözlemlenmiştir. Öte yandan, bu makalelerin çoğunda kullanılan yöntemlerin detaylı ve net bir şekilde tasvir edilmemesinin, çalışmanın hangi yöntem veya yöntemlerle yapılandırıldığını anlamayı zorlaştırmakta olduğu tespit edilmiştir.

Karşılaştırmalı Siyaset Biliminde Yöntemsel Eğilimlerin Değerlendirilmesi

Yıllara göre karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında yayımlanan çalışmalarda kullanılan vaka sayısına göre değişimi incelediğimizde, tek vaka çalışmalarına yönelik ilginin 1990'lı yıllardan günümüze doğru azaldığı gözlemlenmektedir (bkz. **Tablo 1**). 1990'lı yıllarda tek vaka çalışmaları, CPS dergisindeki çalışmalarından aldığımız örneklemin yüzde 81'ini oluşturuyorken, 2010'lu yıllarda bu oranın yüzde 42'ye gerilediği bulgusu elde edilmiştir. Birkaç vaka çalışmalarının ise 2000'li yıllarda diğer iki döneme oranla görece arttığı söylenebilir. Öte yandan, 1990'lardan günümüze genel bir değerlendirme yapıldığında, çoklu vaka çalışmalarındaki artış ve tek vaka çalışmalarının oranındaki dikkate değer düşüş önemli görünmektedir. Genel olarak, tek vaka çalışmaları yıllar içinde azalan bir eğilim gösterirken, 2000'li yıllardan itibaren çoklu vaka çalışmalarının CPS'de yayımlanan çalışmaların yarısını oluşturduğu gözlemlenmiştir.

“Karşılaştırmalı” terimi daha çok vakalar arası mukayeseyi çağırırsa da CPS'de yayımlanan makalelerden aldığımız örneklemin yarıdan fazlasının tek vaka çalışması olması dikkat çekicidir. 1990'larda makalelerin yüzde 81'i tek vaka çalışması yaklaşımını kullanırken, 2000'lerde sayıları yüzde 37'ye gerilerken, 2010'larda ise yüzde 42 oranında gözlemlenmiştir.

(bkz. **Tablo 1**). 1990'lı yıllara oranla, tek vaka çalışmalarının kullanımına yönelik önemli bir azalma eğilimi olduğuna işaret eden bu bulgu, alandaki araştırma yöntemlerine dair değişen yönetsel yaklaşımların da altını çizmektedir.

Tablo 1
Yıllara Göre Vaka Karşılaştırmaları

	1990'lı yıllardaki makaleler (%)	2000'li yıllardaki makaleler (%)	2010'lu yıllardaki makaleler (%)	1990-2020 aralığında toplam makaleler (%)
Tek Vaka Çalışması	81,2	36,6	41,5	56
Birkaç Vaka Çalışması	8,7	12,2	7,7	9,1
Çoklu Vaka Çalışması	10,1	51,2	50,8	34,9
Toplam	100	100	100	100

Lijphart'ın (1971) gruplamasından yola çıkarak yaptığımız incelemelerde, tek vaka çalışması türündeki makalelerin yalnızca yüzde 1'i teorik olmayan araştırmalarken, yüzde 3'ü sapkın vaka çalışmasıdır. Teorik olmayan vaka çalışmalarının düşük yüzdesi, tek vaka çalışmalarının teorik bir çerçeveye benimseyerek alandaki yerini güçlendirme eğiliminde olduğuna işaret etmektedir. Mevcut bir teoriyi doğrulama –veya yanlışlama– amacıyla yürütülmüş tek vaka çalışmaları, tüm tek vaka çalışmalarında yüzde 64'lük bir paya sahipken, teori üreten tek vaka çalışmalarının oranı ise yaklaşık yüzde 32'dir (bkz. **Tablo 2**).

Birkaç vaka ve çoklu vaka karşılaştırmaları, teori doğrulayıcı ve teori üreten çalışmalar gruplaması açısından değerlendirildiğinde, birkaç vaka karşılaştırması yapan çalışmaların yüzde 56.25'i teori üreten araştırmalarken, bu oran çoklu vaka karşılaştırmalarında yaklaşık yüzde 25 olarak gözlemlenmiştir (bkz. **Tablo 2**). Bir başka deyişle, çoklu vaka karşılaştırma çalışmalarının büyük çoğunluğu alandaki mevcut teorilerden üretilen önermelerin doğruluğunu test etmek amacıyla yapılmıştır ve yeni bir teori üretme amacı çoklu vaka karşılaştırması yapan çalışmalarda görece düşüktür. Karşılaştırmalı siyaset biliminde teorinin yeri üzerine süregelen tartışmalar bağlamında düşünüldüğünde (bkz. Munck ve Snyder, 2007), söz konusu bulgularımız 1990'lardan bu yana alanda yeni teori üretme çabasındaki azalan eğilimi ortaya koymaktadır. Bu çalışmada yalnızca CPS dergisi yayınlarından bir örneklem kullanılması, bulguların tüm alana genellenebilirliğini mümkün kılmaya da karşılaştırmalı siyaset bilimi literatüründeki gidişata yönelik anlamlı ipuçları vermektedir.

Bu çalışmada, birkaç vaka karşılaştırması kullanan çalışmalar en benzer sistem tasarımı (EBST) ve en farklı sistem tasarımı (EFST) olmak üzere iki grup altında kodlanmıştır. 1970'lerde Przeworski ve Teune'nin yayınları, karşılaştırmalı yöntem kullanımına yönelik büyük bir ilgi uyandırmış ve EFST'yi “çok fazla değişken ve çok az vaka” sorununu çözmek için yararlı bir strateji olarak önermiştir. Buna karşın, 1990-2020 yılları arasında CPS'de yayımlanan makaleler incelendiğinde, çalışmaların sadece yüzde 37,5'inin karşılaştırmalı bir yöntem olarak EFST'yi

Tablo 2
Karşılaştırmalı Siyaset Biliminde Teorinin Yeri

	Tek Vaka Çalışması (%)	Birkaç Vaka Karşılaştırması (%)	Çoklu Vaka Karşılaştırması (%)
Teorik Olmayan	1,02	-	-
Sapkın Vaka Çalışması	3,06	-	-
Teori Doğrulayıcı / Yanlışlayıcı	64,29	43,75	75,41
Teori Üreten	31,63	56,25	24,59
Toplam	100	100	100

kullandığı gözlemlenmiştir. (bkz. **Tablo 3**). Buna karşın, bulgular EBST'nin karşılaştırmalı siyasette araştırma deseni olarak kullanımının geniş bir yere sahip olduğunu göstermektedir. 1990-2020 yılları arasında CPS'de yayımlanan makalelerden oluşturduğumuz örneklemedeki çalışmaların yaklaşık yüzde 63'ü EBST yaklaşımı kullanılarak yapıldığı tespit edilmiştir. Ancak bu iki farklı desenin yıllar içindeki kullanımındaki değişimine baktığımızda, önemli bir değişim dikkat çekmektedir. 1990'larda örnekleminizdeki çalışmalarda EFST deseninin hiç kullanılmadığını görülmektedir. 2000'li yıllarda EFST desenini kullanan çalışmalar yüzde 40'ı, 2010'larda ise yüzde 80'i bulmaktadır. En farklı sistem tasarımı deseni kullanım oranının yıllar içindeki artışı dikkat çekicidir. Karşılaştırmalı siyasette EFST'yi bir araştırma deseni olarak kullanmaya yönelik artan bir eğilim olduğunun altını çizen bu bulgu, Przeworski ve Teune'nin karşılaştırmalı siyaset üzerindeki metodolojik etkisinin de güçlü olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 3
Birkaç Vaka Çalışmalarındaki Çalışma Desenleri

	1990'lı Yıllardaki Makaleler (%)	2000'li Yıllardaki Makaleler (%)	2010'lu Yıllardaki Makaleler (%)	1990-2020 Genel Değerlendirme (%)
EBST	100	60	20	62,5
EFST	0	40	80	37,5

Bunların yanı sıra, CPS örnekleminizdeki çalışmaların analizlerine kaç ülkeyi dâhil ettikleri farklı yıl aralıkları için karşılaştırıldığında oldukça ilginç bulgular göze çarpmaktadır (bkz. **Tablo 4**). Genel olarak değerlendirildiğinde, örneklemedeki çalışmaların yarısının yalnızca tek bir ülkeye odaklanması dikkat çeken bulgular arasındadır. Tek bir ülkeye yoğunlaşan çalışmaların oranı her ne kadar 1990'lara kıyasla izleyen on yıllarda azalmış olsa da günümüzde de tek ülke odaklı çalışmaların yeri alanda azımsanamayacak düzeydedir. Öte yandan, çok ülke karşılaştırmasına dayanan çalışmalar 1990'lı yıllarda yaklaşık yüzde 11 düzeyinde iken bu oran 2000'li yıllarda neredeyse beş katına çıkmaktadır.

Tablo 4
Yıllara Göre Çalışmalarda Odaklanılan Ülke Sayısı

	1990'lardaki Çalışmalar (%)	2000'lerdeki Çalışmalar (%)	2010'lardaki Çalışmalar (%)	1990-2020 Arası Genel Değerlendirme (%)
1 ülke	65,22	34,15	43,75	50
2 ülke	7,25	9,76	6,25	7,47
3-5 ülke	7,25	2,44	4,69	5,17
6-10 ülke	8,7	2,44	0	4,02
11 ve daha fazla	11,59	51,22	45,31	33,36
Toplam	100	100	100	100

Ülke sayısı haricinde, çalışmaların özellikle hangi bölgelerde yoğunlaştığını görmek de karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında hangi bölge ülkelerine öncelik verildiğini görmemiz açısından büyük önem taşımaktadır. Geçmiş on yıllar için çalışmaların yoğunlaştığı bölgeler değerlendirildiğinde, Batı Avrupa ile Kuzey ve Güney Amerika'ya yönelik çalışmaların azalan bir eğilim izlerken, küresel çalışmaların yıllar içinde karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında daha merkezî bir noktaya geldiğine işaret etmektedir. **Tablo 5**'te gösterildiği üzere, 1990'lı yıllarda, yapılan çalışmaların neredeyse yüzde 35'i Batı Avrupa bölgesi üzerineyken, 2010-2020 arası yıllarda bu oranın yüzde 21,54'e gerilediği gözlemlenmektedir. Öte yandan 1990'lı yıllarda pek çok bölgeyi kapsayan küresel çalışmalar, yapılan çalışmaların yalnızca yüzde 3'ünü oluşturuyorken, 2010'lu yıllarda bu oran yüzde 23'e yükselmiştir (bkz. **Tablo 5**). Yıllara göre odaklanılan bölgeler karşılaştırmasında dikkat çeken bir başka bulgu ise, Ortadoğu ve Afrika bölgelerine yönelik görece artan çalışma sayısıdır. Benzer şekilde, oranları oldukça düşük de olsa, Güney ve Güneydoğu Asya üzerine 1990'lı ve 2000'li yıllarda örneklemimiz dâhilinde bir çalışma yokken, 2010 itibarıyla, karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında bu bölgelere yönelik çalışmalar da yer almaya başlamıştır.

Karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında seçilen vakaların hangi yöntem veya yöntemlerle (nitel, nicel veya karma yöntemler) analiz edildiğini ve yöntemlerin kullanma sıklığının yıllar içinde bir farklılık gösterip göstermediği de değerlendirilmiştir. Bu açıdan çalışmamızda, CPS dergisinde yayımlanan çalışmaların kullandıkları araştırma yöntemleri nitel, nicel ve karma yöntemler olarak üç grup altında toplanmıştır ve bu yöntemlerin kullanım oranlarının yıllar içinde nasıl farklılaştığı incelenmiştir. **Tablo 6**'da gösterildiği üzere, 1990'lardan itibaren nitel araştırma yöntemlerinin kullanımında önemli bir düşüş olduğu gözlemlenmiştir. Öte yandan, her ne kadar incelediğimiz tüm yıl aralıklarında nicel araştırma yöntemlerinin diğerlerine kıyasla daha fazla tercih edilmiş olsa da nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma yöntemlerin alanda giderek artan bir yer edinmesi dikkat çekmektedir. Daha detaylı bir deyişle, 1990'larda karma yöntemleri kullanan araştırmaların oranı yalnızca yüzde 6 iken, bu oran 2000'lerde yüzde 15'e, 2010'lu yıllarda ise yüzde 23'e yükselmiştir. Karma yöntemi tercih

Tablo 5
Yıllara Göre Çalışmaların Yoğunlaştığı Bölgeler

	1990'lardaki Çalışmalar (%)	2000'lerdeki Çalışmalar (%)	2010'lardaki Çalışmalar (%)	1990-2020 Arası Genel Değerlendirme (%)
Batı Avrupa	34,78	26,83	21,54	28
Güney Amerika	23,19	14,63	12,31	16,57
Kuzey Amerika	5,8	4,88	4,62	5,14
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	1,45	2,44	4,62	2,86
Doğu Avrupa	5,8	0	0	2,29
Güneydoğu Asya	0	0	1,54	0,57
Güney Asya	0	0	1,54	0,57
Rusya	2,9	14,63	4,62	6,29
Okyanusya	7,25	2,44	3,08	4,57
Doğu Asya	10,14	12,2	12,31	11,43
Sahraaltı Afrika	5,8	0	10,77	6,29
Küresel	2,9	21,95	23,08	15,43
Toplam	100	100	100	100

Tablo 6
Yıllara Göre Değişen Araştırma Yöntemi Teknikler

	1990'lardaki Çalışmalar (%)	2000'lerdeki Çalışmalar (%)	2010'lardaki Çalışmalar (%)	1990-2020 Arası Genel Değerlendirme (%)
Nitel Yöntem	33,33	26,83	13,85	24,57
Nicel Yöntem	60,87	58,54	63,08	61,14
Karma Yöntem	5,8	14,63	23,08	14,29

eden araştırmacıların en temel amacı iki yöntemin kendine özgü zayıflıklarını, her birinin güçlü taraflarını kullanarak etkisiz hâle getirmektir (Jick, 1979). Buna bağlı olarak da karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında son yirmi yılda karma yöntem kullanan çalışmaların sayısında ciddi bir artış gözlenmesi şaşırtıcı değildir.

Son olarak, örneklemimizdeki makaleler, yıllara göre veri toplama yöntemleri açısından değerlendirildiğinde, geniş gözlem sayısına sahip büyük-N veri setlerinin tüm yıl aralıklarında diğer veri toplama yöntemlerine kıyasla daha fazla tercih edildiği gözlemlenmiştir (bkz. Tablo 7). Derinlemesine görüşme, odak grup, saha araştırmaları ve deneysel tasarımlara dayalı veri toplama yöntemlerinin genel olarak oldukça az bir paya sahip olması dikkat çekicidir. Özellikle odak grup, saha araştırmaları ve deneysel tasarımlar ile veri toplama yöntemlerinin, karşılaştırmalı

siyaset bilimi alanında ancak 2010'larda yer edindiği görülmüş, 1990-2010 yılları arasında tercih edilen teknikler arasında olmadığı bulgusu elde edilmiştir. Bu durum, bu gibi veri toplama yöntemlerinin daha fazla kaynak gerektirmesi ile ilişkili olabilir. Zaman ve maddi kaynak gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda, saha araştırmaları, derinlemesine mülakat ve odak grup görüşmesi gibi ciddi kaynak gerektiren tekniklerin görece az tercih edilen yöntemler arasında olması bu anlamda anlaşılabilir. Öte yandan geniş bir katılımcı grubuna erişmeyi sağlayan ve dolayısıyla derinlemesine görüşme ve odak grup çalışmalarına kıyasla genellenebilirlik anlamında daha avantajlı olarak kabul edilen anket çalışmaları, alanda önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca, özellikle 2000'li yıllar ve sonrasında pek çok ülkeyi bünyesine dâhil eden geniş kapsamlı anket çalışmalarının ve veri setlerinin açık kaynak olarak erişilebilir olması da araştırmacıların bu tekniği daha çok tercih etmesine sebep oluyor olabilir.

Tablo 7
Yıllara Göre Veri Toplama Yöntemleri

	1990'lardaki Çalışmalar (%)	2000'lerdeki Çalışmalar (%)	2010'lardaki Çalışmalar (%)	1990-2020 Arası Genel Değerlendirme (%)
Anket	37,68	21,95	30,77	31,43
Derinlemesine Görüşme	-	4,88	3,08	2,29
Odak Grup ve Saha Çalışmaları	-	-	3,08	1,14
Deney	-	-	3,08	1,14
Büyük-N Veri Seti	60,87	60,98	43,08	54,29
Gazete Taraması	-	4,88	21,54	9,14
Hükümet Kaynakları ve Resmî Dökümanlar	15,94	9,76	16,92	14,86
İkincil Kaynaklar	7,25	29,27	29,23	20,57
Diğer Veri	59,42	51,22	15,38	41,14
Toplam	181,16	182,94	166,16	176

Not. N = 175. Bireysel makaleler genellikle birden fazla veri toplama yöntemi kullandığından genel toplam %100'ü aşmaktadır.

Sonuç

1990-2020 yılları arasında *Comparative Political Studies* dergisinde yayımlanan çalışmalardan seçilen örneklem üzerine yapılan bu çalışma, karşılaştırmalı siyaset bilimi alanından sınırlı bir kesit sunsa da alanda kullanılan araştırma yöntem ve tasarımlarının yıllar içinde nasıl değiştiğini açıkça göstermektedir. Alanda yayımlanan çalışmalarda incelenen vaka sayısının yıllara göre değişimine baktığımızda, tek vaka çalışmalarına yönelik ilginin 1990'lı yıllardan günümüze doğru azaldığı gözlemlenmektedir. Öte yandan, 2010'lu yıllarda çoklu vaka çalışmalarındaki artış dikkat çekicidir. Birkaç vaka karşılaştırmasında kullanılan tasarımlara baktığımızda ise alanda

en benzer sistem tasarımının yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak yıllar içindeki değişime baktığımızda, en farklı sistem tasarımının kullanım oranının yıllar içinde ciddi bir artış gösterdiği gözlemlenmektedir.

Tek vaka çalışmalarının kullanımına yönelik yıllar içinde azalan bir eğilim olduğuna işaret eden bulgu, alandaki araştırma yöntemlerine dair değişen yöntemsel yaklaşımların da altını çizmektedir. Ayrıca, 1990'lardan itibaren nitel yöntemlerin kullanımında önemli bir düşüş olduğu gözlemlenmiştir. Öte yandan, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma yöntem stratejilerinde ciddi bir artış olması dikkat çekicidir. Nitel ve nicel yöntemin araştırmacıya getirdiği avantaj ve kısıtlamaları kıyasladığımızda, bir yöntemin zayıf olduğu tarafın büyük ölçüde diğer yöntemin güçlü olduğu tarafına karşılık geldiğini görmekteyiz. Karma yöntem stratejisi ile iki yöntemin güçlü yönlerinden yararlanarak geçerli nedensel çıkarımlar yapma olasılığı artmakta veya elde edilen bulgular başka bir açıdan doğrulanmaktadır (Aydın-Çakır ve Türkeş-Kılıç, 2021). Bu nedenle son on yılda karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında karma yöntem kullanımındaki artış şaşırtıcı değildir. Mevcut bulgular göz önüne alındığında, karma araştırma yöntemlerine yönelik artan ilginin gelecek on yıllarda da süreceği tahmin edilmektedir.

Örneklelimizdeki çalışmalarda incelenen ülke sayısına baktığımızda ise yarısının yalnızca tek bir ülkeye odaklanması dikkat çeken bulgular arasındadır. Tek bir ülkeye yoğunlaşan çalışmaların oranı her ne kadar 1990'lara kıyasla, izleyen on yıllarda azalmış olsa da günümüzde de tek ülke odaklı çalışmaların yeri alanda azımsanamayacak düzeydedir. Öte yandan, çok ülke karşılaştırmasına dayanan çalışmalar 1990'lı yıllarda yaklaşık yüzde 11 düzeyinde iken bu oran 2000'li yıllarda neredeyse beş katına çıkmaktadır. Yıllar içinde, tek vaka çalışmaları ile karşılaştırmalı vaka çalışmalarının oranlarının dengelenmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Karşılaştırmalı yöntemlerde, vakalar arasında benzerlik ve farklılıklar tespit edilebilirken, tek vaka çalışmaları vaka hakkında daha derinlemesine bilgi edinilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla hem tek vaka çalışmalarının hem de çok vaka karşılaştırmalarının alandaki yeri önemli görülmektedir. Geçmiş on yıllar için çalışmaların yoğunlaştığı bölgeler değerlendirildiğinde ise, Batılı ülkelere yönelik çalışmalar azalan bir eğilim izlerken, küresel çalışmaların 2000'li yıllarda daha merkezî bir noktaya geldiği görülmektedir.

1973'te Holt ve Turner, "karşılaştırmalı" teriminin bir alt alanı değil, bir araştırma ve analiz yöntemini ifade ettiğini belirtmişlerdir. Bu kurallar ve kriterlerden geliştirilen araştırma tasarımları, veri toplama teknikleri ve veri işleme rutinlerinin yanı sıra yorumlama kuralları ve kabul edilebilir açıklama kriterleri ile karşılaştırmalı yöntemi tanımlamışlardır. Bu açıklamanın üzerinden otuz yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen, önde gelen bir karşılaştırmalı siyaset dergisinde yayımlanan makalelerin analizi, bu önde gelen isimlerin gerçekten karşılaştırmalı araştırmalara olan ilgiyi artırdığını, ancak hâlâ ele alınması gereken önemli metodolojik sorunlar olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Akkerman, A., Mudde, C. ve Zaslove, A. (2014). How populist are the people? Measuring populist attitudes in voters. *Comparative Political Studies*, 47(9), 1324-1353.
- Anckar, C. (2008). On the applicability of the most similar systems design and the most different systems design in comparative research. *International Journal of Social Research Methodology*, 11(5), 389-401.
- Anria, S. ve Cyr, J. (2017). Inside revolutionary parties: Coalition-building and maintenance in reformist Bolivia. *Comparative Political Studies*, 50(9), 1255-1287.
- Aydın-Çakır, A. ve Türkeş-Kılıç, S. (2021). Bilimsel çalışmalarda karma yöntem nasıl kullanılır?. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42(Özel sayı 1), 1-15.
- Creswell, J. W. ve Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and Conducting Mixed Method Research*. 3.Baskı. Sage Publications, Thousand Oaks.
- Collier, D. (1993). The Comparative Method. A. Finifter (ed.). *Political Science: the State of Discipline II*. American Political Science Association.
- George, A. ve A. Bennett (2005). *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences* MIT Press.
- Greene, J. C., Caracelli, V. J. ve Graham, W. F. (1989). Toward a conceptual framework for mixed-method evaluation designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11(3), 255-274.
- Goertz, G. ve J. Mahoney (2012). *A Tale of Two Cultures: Qualitative and Quantitative Research in Social Sciences*. Princeton University Press.
- Hill, M. (2010). Exploring USAID's democracy promotion in Bosnia and Afghanistan: A 'Cookie-Cutter Approach?'. *Democratization*, 17(1), 98-124.
- Holt, R.T ve Turner, J. E. (ed.). (1973). *The Methodology of Comparative Research*. The Free Press.
- Jick, T. D. (1979). Mixing qualitative and quantitative methods: Triangulation in action. *Administrative Science Quarterly*, 24(4), 602. doi:10.2307/2392366.
- Lijphart, A. (1971). Comparative politics and the comparative method. *American Political Science Review*, 65(3), 682-693.
- Lijphart A. (1975). The comparable-cases strategy in comparative research. *Comparative Political Studies*, 18(2), 158-177.
- Lipset, S. M. (1959). Some Social requisites of democracy: Economic development and political legitimacy. *American Political Science Review*, 53(1), 69-105.
- Ma, S. Y. (1999). The rise and fall of bureaucratic-authoritarianism in Chile. *Studies in Comparative International Development*, 34, 51-65.
- McMillan, A. (2008). Deviant democratization in India. *Democratization*, 15(4), 733-749.
- Moore, B. (1966). *Social Origins of Dictatorship and Democracy: Lord and Peasant in the Making of the Modern World*. Beacon Press.
- Munck GL, ve Snyder R. (2007). Debating the direction of comparative politics: An analysis of leading journals. *Comparative Political Studies*, 40(1), 5-31.
- O'Donnell, G. (1988). *Bureaucratic Authoritarianism: Argentina 1966-1973 in Comparative Perspective*. University of California Press.
- Pepinsky, T. B. (2019). The Return of Single-Country Study. *Annual Review Political Science*, 22, 187-203.
- Przeworski, A., ve Limongi, F. (1997). Modernization: Theories and Facts. *World Politics*, 49(2), 155-183.
- Przeworski, A. ve H. Teune, (1970). *The Logic of Comparative Social Inquiry*. John Wiley & Sons.
- Sartori, G. (1970). Concept misformation in comparative politics. *American Political Science Review*, 64(4), 1033-1053.
- Stepan, A. ve J. Linz (2013). Democratization theory and the Arab Spring. *Journal of Democracy*, 24(2), 15-30.
- Skocpol, T. (1979). *States and Social Revolutions: A Comparative Analysis of France, Russia and China*. Cambridge University Press.
- Zuber, C. I. (2011). Understanding the multinational game: Toward a theory of asymmetrical federalism. *Comparative Political Studies*, 44(5), 546-571.